

Het Credo van Karel van Bronckhorst-Batenburg, heer van Obbicht en Papenhoven (1566).

≈

A.M.P.P (Guus) Janssen

In dit herdenkingsjaar van het begin van de Tachtigjarige Oorlog (1568) wordt in onze regio extra aandacht besteed aan de onthoofding in Brussel van de gebroeders Diederik en Gijsbrecht Van Bronckhorst-Batenburg, zonen van de kasteelheer van Stein. Uiteraard mag men dan ook niet voorbijgaan aan het feit dat in oktober 1568 Karel van Bronckhorst-Batenburg, de broer van Diederik en Gijsbrecht en heer van Obbicht en Papenhoven, steun verleende aan Willem van Oranje, toen die bij Obbicht zijn troepen over de Maas voerde.

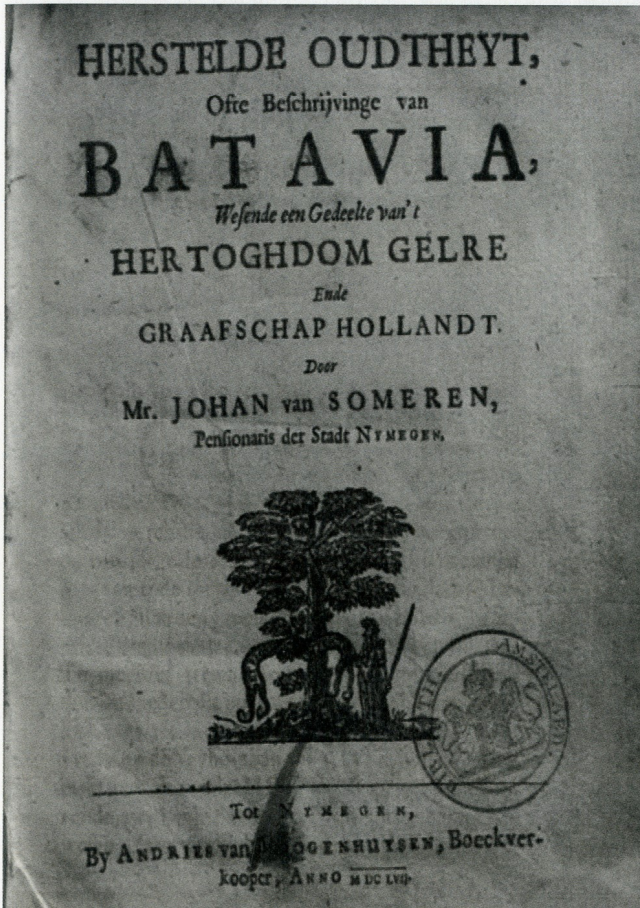
Karel, Diederik, Gijsbert en hun oudere broer Willem waren zonen van Herman II van Bronckhorst-Batenburg, heer van Stein, en zijn echtgenote Petronella van Praet. Met name door deze dame stond de kasteelfamilie van Stein open voor het gedachtengoed van de reformatie. De vier broers speelden een rol bij de opstand in de Nederlanden. Ze sloten zich aan bij het verbond der edelen en drie van hen tekenden het verzoekschrift aan Margaretha van Parma, de landvoogdes der Nederlanden. Alle vier zijn ze op een gewelddadige manier aan hun einde gekomen. Diederik en Gijsbrecht werden in Brussel onthoofd, Willem sneuvelde in 1573 bij Haarlem. Karel zou in 1580 in Keulen door een Spaanse sluipschutter vermoord zijn, één jaar, nadat Alexander Farnese door zijn verovering van Maastricht de Spaanse macht in het Maasgebied duidelijk gemanifesteerd had. Karel trouwde in 1561 met Alverta van Vlodrop, die zich in 1564 na de dood van haar vader vrouwe van Obbicht en Papenhoven mocht noemen. Ze raakte na de dood van haar echtgenoot en de plundering van kasteel Obbicht in 1580 vanwege haar schulden in gevangenschap en vond een beschermer en tweede echtgenoot in Philips van Bentinck. Deze gouverneur van Straelen en later ook van Venlo, in Spaanse dienst, vond ongetwijfeld door dit huwelijk in Obbicht een plek, waar hij na zijn militaire en bestuurlijke activiteiten als plaatselijke heer zijn jaren kon slijten.

Pastoor J.L. Meulleners, die 135 jaar geleden deze periode uit de historie van Obbicht en Papenhoven uitvoerig beschreven heeft, laat Karel van Bronckhorst-Batenburg als een losbol en slempert de geschiedenis in gaan. Die karakterisering is vooral gebaseerd op de wijze waarop Alverta van Vlodrop haar eerste echtgenoot in haar later aangepaste testament getypeerd heeft. Het is de vraag, of Alverta zich niet vanuit het perspectief van haar tweede huwelijk met de Spaans gezinde Philips van Bentinck heeft laten verleiden om haar eerste echtgenoot negatiever af te schilderen dan de realiteit. Voor Meulleners, die de zestiende eeuw duidelijk met een katholieke bril bekeken heeft, was deze beeldvorming over de reformatorisch gezinde Karel van Bronckhorst-Batenburg alleen maar koren op de molen. Verder onderzoek zal moeten uitwijzen of de man inderdaad van geen kanten ge-deugd heeft.

Een eerste aanzet hiertoe zou een brief kunnen zijn, die Karel in 1566 aan zijn moeder geschreven heeft en waarin hij openhartig zijn opvattingen etaleert. Meulleners citeert passages van deze brief, die hij letterlijk heeft overgenomen uit de biografie van J.A. van der Aa uit 1855. We keren hier terug naar de oorspronkelijke uitgave van deze brief door Johan van Someren in 1657. Van Someren heeft de originele brief ingezien en afgeschreven bij een kleindochter van Karel: vrouwe Johanna van Batenborg, echtgenote van graaf Jan van Horne.

In de bewuste brief schrijft Karel aan zijn moeder (*mijn vrouwe*) dat hij haar nu de waarheid schrijft, namelijk dat hij zich aangesloten heeft bij graaf Lodewijk van Nassau en het verbond der edelen heeft ondertekend. Dit had hij haar eerder in Batenburg verzwegen, omdat zij er niet tevreden over was geweest, dat broer Willem beloofd had te tekenen, en hij het daarom ook niet gedaan had, hetgeen hem in Brusselse kringen kwalijk werd genomen. Karel zegt, dat hij aan zijn moeder een kopie van het verzoekschrift van Van Brederode aan de hertogin van Parma gezonden had. Daarin stond, dat zij niet tegen de koning van Spanje waren, maar wel tegen de plak-katen en de inquisitie. Wanneer die gehandhaafd zouden worden, *soo wolde ick liever onder den Turck wonen, dan onder den koninck*, aldus Karel. Hij vreest vanwege het woord Gods onteigend en verbrand te zullen worden, omdat hij in zijn gebieden het evangelie zuiver laat prediken en de mis afgeschafte heeft, omdat die een *Duyvels werck* is. Daarover zou zijn moeder zich moeten verheugen, omdat ook zij in Stein en Batenburg het woord Gods laat prediken. Karel heeft zich in ieder geval gedistantieerd van het *heylose Pausdom* en wil het ware christelijke geloof niet prijsgeven. Hij spreekt zijn afkeur uit over degenen die afstand doen van de waarheid vanwege dreigend bezitsverlies of lijden. Hij hoopt dat zijn moeder ook in Batenburg en Stein het ware geloof laat voortbestaan. Hij geeft aan de eeuwigheid te kiezen boven kortstondige winst en spoort ook zijn moeder hiertoe aan. Hij vraagt zijn moeder om vergeving, omdat hij de durf heeft gehad haar deze openhartige brief te schrijven. Hij wenst haar sterkte en tekent de brief te Bicht op 20 april 1566.

We laten nu de titelpagina van Van Someren en de brief van Karel volgen in de oorspronkelijke uitgave uit 1657.

„Mijn Vrouw, ick gebiede my seer oitmoedelijck in die goede
 „gratie van mijn Vrouwe, ick laat mijn Vrouwe weten, wie dat
 „ick mijns Vrouwen brief ontfangen hebbe, waarinne mijn
 „Vrouwe mijn schriefft, dat ick mijn Vrouwe de rechte waar-
 „heyt folde schrijven, of ick oock mit in verbont ben van die
 „Heeren van BRABANDT, undt of ick oock mit ondertekent
 „hebbe; Soo laat ick mijn Vrouwe weten, wie dat ick my mit
 „verbonden hebbe aan Graaf Lodewijck van NASSAU, undt
 „ick hebbe my onder hem vertekent, het is wel geleden drie
 „maanden dat ick ondertekent hebbe, als mijn Broeder Gysbert
 „mijn Vrouwe wel seggen sal, hadde mijn Vrouwe mijn ge-
 „vraagt, als ick te BATENBORG was, ick solt mijn Vrouwe
 „wel geseggt hebben, dan terwijlen mijn Vrouwe mijn niet en
 „vraagde, soo sweeg ick oock stille, want ick wiste wel dat mijn
 „Vrouwve niet vvel te vreden en vvas, dat mijn Broeder van BA-
 „TENBORG hantastinge undt belofstennisse hadde gedaan, om mit
 „te ondertekenen, und hy en heeft nu niet vwillen doen, dat hem
 „nu qualijck nagesaght vvoort te BRUSSEL, als mijn Broeder
 „Gysbert mijn Vrouwve vvel seggen sal, vvat vvoorden datter om
 „zyn gegaan, ick gaf al mijn paarden daarom dat mijn Broeder
 „van BATENBORG ende ick daar vwaren gevveest, ick hebbe
 „mijn Vrouwv doch die Copie gefonden, van die Requeste
 „develcke die mijn Heere van BREDEROEDT overgelevert
 „heeft aan die Hertoginne van PARMA, in byvvesen van drie-
 „hondert van Adel, develcke die Hertoginne in allen goeden
 „ontfangen heeft, spurende dat tegens den Koninck niet en is;
 „dan met den Koninck, undt verhopende dat die Koninck oock in
 „allen goeden sal verstaan, terwijlen dat mit den Koninck is, undt
 „oock dat mit die gansche Lantschap is, daarom en sal mijn Vrou-
 „vve niet in te bedroeven dat vvy ons in sulck verbontennisse ver-
 „bonden hebben, seker mijn Vrouwve dat die inquisitie undt
 „Placcaten vort folden gaan, soo vvolde ick liever onder den
 „Turck vvoonen, dan onder den Koninck. Want vvy fullen niet
 „al-
 Gg 2

236 J. V. SOMERENS,
 „alleene bevreest zijn ons goet quijdt te worden, maar oock ver-
 „brant te worden, om het Goddelijck woorts wille, und ter-
 „wijlen dat ick nu in mijn gebieden, het Euangelium klaar undt
 „rein laat prediken, undt laat die heylloose misse varen, dat een
 „Duyvels weck is, dat heeft mijn desmeere toe beweegt, dat
 „ick mijn in sulcke verbontennisse verbonden hebbe, und als aan-
 „gaande mijn Vrouwve, terwijlen dat ghy oock het Woordt
 „Godes aangenomen hebt, undt laattet predicken, soo tot BAT-
 „TENBURGH undt te STEYN, soo sol mijn Vrouwve sich erfren-
 „vven, dat sy kinderen heeft die sich sulx ter herten neemt, om
 „sulx helpen te verdedigen: mijn Vrouwe, hadde ick het Woort
 „des Heeren niet aangenomen, undt dat ick noch dat heyllose
 „Pausdom belede, soo vvaart een ander dinck, dat ick niet ge-
 „daan en hadde, maar nu mijn Vrouwv, terwijlen dat ick nu
 „uyt den Pausdom ben getreden, und hebbe het rechte vware
 „Christelijck geloove aangenomen, soo vvil my Godt behoe-
 „den dat ick dat vveder af sal staan, und helpen dat niet verdedi-
 „gen, Goet vverde noch straffen, die soo vvanckelbaar zijn,
 „die het goet meer vreesen om dat te verliesen, dan sy jet om het
 „Woort Godts lieden sollen. Mijn lief Vrouwv Moeder, ick
 „bidde u oitmoedelijck als eenen onderdanigen Soone, dat ghy
 „u niet en wilt laten afkeren van het goet beginsel dat ghy aange-
 „nomen hebt, soo to BATTENBURG als te STEYN, Laat
 „dat doch voortgaan, en vrees niet om de drengementen van
 „deser Wereldt, dan hebt alle tijdt de vrees des Heeren voor
 „oogen, die is de gene die ons altijt bystant sal doen, hy sal
 „den genen, die hem van ganscher herten lief heeft, und tot
 „de leste nyre synes levens stantvastig in syn gelove blijven,
 „die sal hy inder eeuwigheyt niet verlaten, die om synen na-
 „me yets lijt, den tijt van deser Wereldt is kort, dan Eewig, Ee-
 „wig is lanck, Soo Mijn Vrouwe, ick bidde u oitmoedelijck,
 „als een gehoorfam onderdanig kindt, dat my Vrouwe die sa-
 „ken doch beter ter herten wil nemen, und laat u soo lichtelijck
 „niet verveert maken, om dit vermaledijgt goet wille, den Alm-
 „machtigen Heere, die sal u weder die eeuwighe vregde voor
 „gc-

BESCHRYVINGE VAN BATAVIA. 237
 „geven, und weest doch niet soo wanckelbarig, dan blijft stant-
 „vastig tot den eynde toe. Mijn Vrouwe ick bidde u oitmoede-
 „lijck dat ghy my wilt vergeven, dat ick die audacie hebbe geno-
 „men, om desen brieft aan mijn Vrouw te schrijven. Hier mede
 „wil ick myn Vrouwe den Almachtigen Heere bevelen, die mijn
 „Vrouwe, ende ons allen, wil verlenen, starckheyt tot onser
 „Zielen saligheyt. Datum Bicht den xx dach Aprilis Anno lxyi
 „ende was ondertekent.
 U. L. onderdanigen gehoorsamen
 goetwilligen Soone allen tijt
 Carel van BATTENBURG,

Literatuur:

A.J van der Aa, *Biographisch Woordenboek der Nederlanden*, II, 3, Haarlem 1855, 1404-1405.
 J.L. Meulleners, ‘Geschiedenis van de heerlijkheid en heren van Obbicht en Papenhoven’, *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 20 (1883). Voor het standpunt van Meulleners over de opstand zie zijn apologie tegen de felle kritiek op zijn werk door R. Fruin: ‘De beoordeling van Alva en van Oranje’, *PSHAL* 27 (1890) 451-479
 Jan van Someren, *Herstelde Oudtheyt, ofte Beschrijvinge Batavia, wesende een gedeelte van 't hertogdom Gelre ende graafschap Hollandt*, Nijmegen 1657, 234-237